

Obraćanje Visokog predstavnika Paddy Ashdowna na Konferenciji o budućnosti Bosne i Hercegovine u organizaciji Udruga Bosna i Hercegovina 2005.

Nova strateška pozicija

Tijekom dva dana ove Konferencije naši prijatelji iz Bosne i Hercegovine, kao i prijatelji Bosne i Hercegovine, sudjeluju u dijalogu koji je čvrsto utemeljen na iskustvu i stručnosti.

Ovaj dijalog ne bi ni vrijedilo započinjati, odnosno ne bi ni mogao biti započet, da Bosna i Hercegovina već nije došla do jedne strateške točke na svome dugom i teškom putu ka stabilnosti i prosperitetu.

Nalazimo se između poslijeratne stabilizacije, s jedne strane, i tranzicije ka Europi, s druge.

U proteklih deset godina nikada se nije pružao bolji «pogled» sa tog *vidikovca*.

Sada je pravi trenutak da se osvrnemo na pređeni put i okrenemo se putu koji je pred nama.

Vjerujem da su svi ovdje nazočni svjesni ogromnih poteškoća koje su morale biti nadiđene kako bismo došli do ove točke na kojoj se sada nalazimo.

Mislim da vas ne moram podsjećati da još uvijek postoje ogromne zapreke koje treba nadići prije nego što Bosna i Hercegovina bude mogla osigurati postizanje svoga krajnjeg cilja, odnosno ostvarivanja potpuno suverene demokracije i prosperiteta kao zemlja članica euro-atlanske porodice država.

Međutim, sada imamo jasan pregled pravca u kojem idemo i onoga što je potrebno ostvariti kako bismo stigli do cilja.

Sada konačno vidimo svoj cilj.

Svaku fazu oporavka kroz koju je prošla Bosna i Hercegovina tijekom proteklih deset godina karakterizirale su konkretne opasnosti i konkretne prilike.

Svaki Visoki predstavnik suočavao se s različitim izazovima.

Dugi put do vrha

Sjetite se situacije u jesen 1995. godine. Sjetite se opsega razaranja, sjetite se cijene nasilja i ekonomskoga kolapsa koju su plaćali građani, odnosno sjetite se degradacije svakodnevnog života milijuna ljudi.

U mjesecima koji su uslijedili nakon Daytonu ratni reketaši su pojačali svoj smrtni stisak nad lokalnim tijelima vlasti i onim što je još ostalo od ekonomije. Sve se to događalo u vrijeme kada su mnogi predstavnici političke elite čak odbijali na službene sjednice ući kroz ista vrata.

U razdoblju koje je uslijedilo odmah nakon rata imali smo dominaciju tri politička imperativa: razdvajanje vojnih snaga putem raspoređivanja NATO postrojbi, obnovu infrastrukture i održavanje demokratskih izbora.

Prvi zadatak je realiziran nekoliko tjedana nakon potpisivanja Općeg okvirnog sporazuma za mir i takvo stanje je održavano sve dosad, uz sustavno smanjenje broja vojnika, a tijekom protekle dvije godine i putem sveobuhvatne reorganizacije vojnih snaga pod demokratskom kontrolom države BiH.

Može se reći da je drugi zadatak ispunjen 2002. godine kada su održani izbori koje su prvi put u potpunosti organizirale i provele bh. vlasti.

Treći zadatak je u velikoj mjeri realiziran do 2000. godine, kada se struktura međunarodnog ekonomskog angažmana promijenila, i iz pružanja pomoći prerasla u trgovinski angažman, kako su donacije za obnovu ustupile mjesto ulaganjima.

Međutim, države nisu *Lego* kockice, njih nije moguće slagati na ploči i uklapati pojedine dijelove.

Zato govorimo o iskustvu, kao i o stručnosti.

Na terenu nam je na raspolaganju manje prostora za teoretiziranje, moramo se voditi realnošću.

Realizacija tri zadatka koja sam naveo odvijala se u svjetlu sve jače spoznaje da je potrebno postaviti duboke i trajne temelje za održivu reformu, ali i da je potrebno poduzimati kratkoročne i srednjoročne korektivne mjere. Nakon 2000. godine ovaj pristup je počeo pružati konkretne rezultate, a najbolji primjer tih nastojanja bile su ustavne reforme («CoCo reforms») Wolfganga Petritscha iz 2002. godine koje su predstavljale prekretnicu.

Moj pristup je bio graditi dalje na ovim pomacima provodeći ključni program kojemu je cilj jačanje BiH putem stvaranja temeljnih institucija lagane državne strukture koja upravlja jako decentraliziranom zemljom.

Moj cilj, kako sam izjavio i pred Parlamentom onog dana kada sam došao u BiH, bio je da ovu zemlju postavim nepovratno na put učinkovite državnosti, i na put koji vodi u EU i NATO, tako da u dogledno vrijeme možemo početi zaključivati ulogu OHR-a.

Koliko daleko smo otišli?

Stabilizacija i pridruživanje

Kao što znate, Europska komisija upravo sad razmatra davanje preporuke zemljama članicama da formalno počnu pripremati put za pregovore o stabilizaciji i pridruživanju u prosincu ove godine. Ovo je uslijedilo nakon što je Bosna i Hercegovina u značajnoj mjeri izvršila strateške stavke politike koju je zacrtala Europska komisija u svojoj Studiji izvedivosti iz studenoga 2003. godine.

Uloga OHR-a

A sada je Vijeće za provedbu mira jasno stavilo do znanja da je spremno početi smanjivanje uporabe bonnskih ovlasti i zamjenu OHR-a Posebnim predstavnikom Europske unije kada proces stabilizacije i pridruživanja bude u tijeku. Ova tranzicija bi mogla početi prije isteka ove godine i završiti do vremena kada BiH iziđe na izbore u listopadu 2006. godine.

Dakle, može se reći da su bonnske ovlasti bile učinkovite u dovođenju ove zemlje do ove točke. Ovo mišljenje dijeli ogromna većina komentatora, uključujući i mnoge od najžešćih kritičara OHR-a.

Jednostavnim riječima, one su razbile dugotrajnu nadmoć opstrukcionizma putem kojeg su oni koji su se protivili rehabilitaciji Bosne i Hercegovine nastojali sabotirati oporavak ove zemlje.

Međutim, u isto vrijeme, bonnske ovlasti su stvorile opasnu ovisnost kako političkog *establishmenta* u BiH tako i međunarodne zajednice.

Bonnske ovlasti su djelovale kao čudotvorni lijek koji radikalno popravljala stanje pacijenta, ali slabi njegovu prirodnu otpornost – u ovom slučaju snažan razvitak civilnoga društva i učinkovite oporbe koja je u stanju obuzdati najgore ekscese nacionalizma i netolerancije.

Zbog toga sam, u svakoj od prošle tri godine, sustavno smanjivao korištenje bonnskih ovlasti u nametanju zakona.

Ove godine do sada nisam nametnuo niti jedan zakon (iako sam u četiri navrata donosio izmjene i dopune zakona, obično na zahtjev tijela BiH). I broj smjena s dužnosti se značajno smanjio u odnosu na najveći broj smjena u 2004. godini.

Istovremeno smo ostvarili stvarne pomake u smanjenju OHR-a. Broj osoblja u ovoj organizaciji je skoro prepolovljen u odnosu na najveći broj ljudi koji smo imali u 2002. godini, a proračun za 2006. godinu je manji od 14 milijuna eura, u usporedbi s 21 milijunom eura u 2004. godini. Sada aktivno sagledavamo načine na koji OHR može prenijeti mnoge od svojih funkcija koje su mu pripale tijekom posljednjih deset godina – od provjere ministara do izrade ključnih zakona – na domaća tijela.

Mi smo nastojali sve više usredotočiti naše napore na ključne strateške zadatke zacrtane u Planu provedbe misije

(MIP), koji je prvi put objavljen u siječnju 2003. godine, a nakon toga ažuriran početkom svake sljedeće godine. U MIP-u se jasno navodi što je postignuto, kako se treba provesti smanjenje OHR-a i koji ostvarivi ciljevi se trebaju postaviti za ono što nam predstoji.

Partnerstvo za mir

Što se tiče ove druge trase, puta u NATO, ovaj savez je jasno rekao da iako su sve tehničke reforme potrebne za sudjelovanje u Partnerstvu za mir završene – i dalje ostaje da se demonstrira puna suradnja s Međunarodnim kaznenim sudom u Haagu, što treba kulminirati uhićenjem Karadžića i Mladića.

U isto vrijeme, Povjerenstvo za reformu obrane, koje se sastoji od sudionika iz BiH i međunarodnih partnera, zacrtala je detaljan put naprijed u provedbi ambiciozne rekonfiguracije starih entitetskih oružanih snaga, koja će ih dovesti pod demokratsku kontrolu i učiniti ih prihvatljivim za konačno puno članstvo u NATO-u.

Prema tome, ovi ključni elementi, postavljanje BiH nepovratno na put učinkovite državnosti, i dalje na put koji vodi u EU i NATO, te postupno smanjenje OHR-a – doveli su nas u sadašnju povoljnu poziciju.

Dakle, sada smo u dobroj situaciji da krenemo naprijed u sljedeću fazu putovanja BiH prema punom članstvu u euro-atlantskoj obitelji.

Rezultati

U ovome trenutku želim jasno reći da ciljevi koji su postavljeni za integraciju BiH u euro-atlantske strukture nude konkretne načine unaprjeđenja sigurnosti i dobrobiti za građane BiH. Oni nisu obruči kroz koje ova zemlja mora skočiti zbog vježbe. Strateški program se sastoji od međusobno ovisnih reformi koje, kada se provedu, imaju opipljiv i pozitivan utjecaj na svakodnevni život.

Evo što smo uradili u protekle tri i pol godine:

- Vijeće ministara BiH prošireno je sa šest ministarstva na devet, a dužnost predsjedatelja Vijeća se više ne rotira svakih osam mjeseci, nego je stalna pozicija, što daje više stabilnosti i statusa državnim strukturama.
- Visoko sudsko i tužiteljsko vijeće je sada domaća institucija u potpunosti, a nedavno uspostavljeni Sud BiH sa svojim odjelima za borbu protiv organiziranog kriminala i ratnih zločina se sada bavi endemskim bezakonjem koje povremeno prijete da nadvlada institucije vlasti.
- Ujedinjene carinske službe su već zaustavile odliv prihoda prouzročen radom starih razbijenih carinskih sustava. Tijekom 2005. godine prihodi su povećani za najmanje 12 posto, a javne financije će biti dodatno ojačane nakon uvođenja PDV 1. siječnja sljedeće godine.
- Uspješna reforma fiskalnog i bankarskog sektora, zajedno s naporima da se poboljša korporativno upravljanje i da poslovno okruženje u BiH postane pristupačnije za ulaganja i otvaranje radnih mjesta, je dovelo do porasta BDP ove godine za 5,6 % – najbrži rast na Balkanu. Inflacija je i dalje 0,5 posto što je najniža stopa na Balkanu. Izravna strana ulaganja su porasla za 25 % u 2004. godini. Izvoz se povećao za 25 posto, a industrijska proizvodnja je također porasla za jednu četvrtinu.
- Uspostavljena je jedinstvena državna obavještajna struktura pod demokratskim parlamentarnim nadzorom, a Državna agencija za informacije i zaštitu i Državna granična služba su potpuno operativne.
- Činjenica da su sve strane prihvatile tri načela Europske komisije o reformi policije znači da će BiH u sljedećih pet godina uspostaviti policijski sustav po europskim standardima, koji je pod demokratskom kontrolom i kojim se učinkovito rukovodi.
- Nakon promjene u službenome stavu Banja Luke i Beograda jedanaest osumnjičenih osoba je prebačeno u Haag ove godine, od kojih je šest optuženo za ratne zločine počinjene u Bosni i Hercegovini, u usporedbi s nijednom osobom u proteklih devet godina.
- Nakon godina frustrirajuće sporog napretka, koraci poduzeti u ujedinjenju administracije Mostara tijekom 2004. godine su ujedinili tu administraciju i otvorili put gradskim vlastima da stanovništvu Mostara počnu pružati adekvatnije usluge, od sakupljanja otpada do gašenja požara i urbanističkog razvitka.

Od Daytona do Bruxellesa

Ovo je točka do koje je došla država stvorena Daytonom.

Kako dalje?

Pogledajte ponovno putanju koju sam opisao. Neposredno razdoblje nakon rata govori o međunarodnom angažmanu, potpuno neproporcionalnom bilo čemu što je, u smislu resursa i političke samouvjerenosti, fragmentirani politički *establishment* u BiH mogao uspjeti, i koji teče *paralelno* s aktivnostima na provođenju Daytona ali je u mnogo čemu bio *neovisan* od toga.

U sljedećoj fazi, kako se financiranje iz međunarodnih izvora smanjivalo, a rekonstrukcija infrastrukture prešla vrhunac, učinjeni su sustavni napor da se udahne život u daytonski sustav, da se omogući provođenje održivih administrativnih i političkih odredaba te da se promijene one odredbe koje su očigledno bile neodržive.

Sada, nakon otpočinjanja pregovora oko sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, produbljivanja odnosa BiH sa NATO-om i postupnom smanjenju uloge OHR-a, odlučno otpočinjemo novu eru.

Krilatica više nije «stabilizacija» nego «tranzicija».

Zadatak je da se daytonska država transformira u briselsku državu.

Predstavlja li to promjenu kursa?

Daleko od toga. Ovo je završni dio istog putovanja.

Ovdje se radi o daljnjoj nadogradnji na veliki posao koji je već urađen.

Osnovali smo institucije – sada moramo učiniti da funkcioniraju na pravi način.

To znači smanjenje troškova vlasti, optimiziranje troškova eliminiranjem dvostrukih usluga na različitim razinama opsežnog administrativnog sustava i usklađivanje plaća državnih službenika s mogućnostima zemlje da ih podnese.

Kada to bude potrebno, putem dijaloga i konsenzusa, trebaju biti napravljene ustavne promjene. To je već uspješno urađeno u nekoliko prigoda kada se nisu mogle ignorirati prednosti derogiranja nadležnosti na državu.

Značajne osobe u Bosni i Hercegovini sve više razgovaraju o čitavoj ideji ustavnih promjena i to je dobro. Bosna i Hercegovina je možda dosegla maksimum s postojećim ustavnim aparatom; mora napraviti promjene koje će joj dopustiti da nastavi put prema punome suverenitetu i stabilnosti, a koje će prije svega sredstva usmjeravati od tijela vlasti direktno ka građanima. Nijedna država ne može osvojiti lojalnost svojih građana ako 70 posto svojih poreza troši na vlasti, a samo 30 posto na usluge samome stanovništvu.

Cilj faze tranzicije ka Europi mora biti stvaranje države koja na prvo mjesto stavlja svoje građane, a ne svoje političare.

Jedno upozorenje: moramo biti oprezni da sve svoje nade ne polažemo u ustavne promjene.

Promjena ustava neće *promijeniti* Bosnu i Hercegovinu. Samo će ukloniti ograničenja za te promjene.

Moramo osigurati da se ostvare pozitivne promjene, a da se spriječe negativne promjene.

Promjene mogu doći samo konsenzusom među narodima. Ne mogu biti nametnute; ne mogu doći od ljudi izvana.

Potrebno je da postoji dogovoreni okvir u kojem se može odvijati sadržajna diskusija i postići konsenzus.

I trebamo biti spremni razbiti konceptivni kalup.

Ali odakle početi?

Jednim predsjednikom?

Pa možda.

Moramo početi od nečega i ovo je početna točka koja sigurno zaslužuje detaljnije razmatranje.

Ali pitanja poput ovih su pitanja kojima se treba baviti narod Bosne i Hercegovine – i, naravno, sljedeći Visoki predstavnik i Posebni predstavnik Europske unije u Bosni i Hercegovini.

S interesom ću promatrati razvoj događaja.

Ali također i s ljubavlju za zemlju kojoj sam postao duboko odan i koja će, siguran sam, jednog dana postati članica Europske unije.

I bit će smatrana jednim od njezinih sitnih dragulja.

Hvala vam.